

T. D. K.

T. C.
MILLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
ANKARA TEKNİK ÖĞRETMEN OKULU
MÜDÜRLÜĞÜ
ANKARA 2175
Sayı: _____

TÜRKÇEMİZDE
MEN-MAN

YAZAN :
BESİM ATALAY

İSTANBUL
MATBAAI EBÜZZİYA
1940

2175

Ö N S Ö Z

Dilimizin köklü bir kelimesi, güzel bir eki bulunan «men, man» üzerine şimdiye değin geniş bir araştırma yapılmamış; Türk Diliyle uğraşanların hemen hepsi bu eke sadece bir iki anlam ve rerek geçmişlerdir. [*].

Türk Dilindeki eklerle kökleri toplamıya çalıştığım sıralarda sayın bilgin, arkadaşım Bay Hüseyin Namık Orkun «men, man» üzerine ayrıca bir kitap çıkarmamı uygun bulmuştu, ben bunu yerinde gördüm ayrıca bu kelimeler üzerine bu yönden çalışmaya başladım, araştırmalarım ilerledikçe bunların aranmıya değer şeyler olduğunu, yeni kelimeler yapmakta bu eklerin çok yardımı olabileceğini gördüm.

«Men» ile «man» ın dilimizdeki kullanım tarzını, anlamlarını, Türk diyeleklerindeki şekillerini, başka dillerle olan ilişkisini bilmenin faydalı bir şey olacağını düşünerek işe başladım. Epeyce uğraştım. İşte bu uğraşmalardan şu esercik doğmuştur. Eserde 350 kadar kelime toplanmış her kelimenin yanında anlamı- lüzum görülürse - örneği, kaynağı, birer birer gösterilmiş, hiç bir kelime iyice incelenmeden alınmamıştır.

[*] Fransız bilginlerinden sayın Jean Deny'nin yazdığı ünlü kitapta bu ek için «mübalâğa = augmentatif» den başka hiç bir anlam gösterilmemiş; bu anlama verilen örnekler arasında «delişmen» kelimesi de vardır; bu kelime mübalâğa yoktur, tersine olarak bunda azlık ve küçüklük mânâsı vardır. Delişmen, az deli demektir.

Ahmet Vefik Paşa da «man» için yalnız iri ve büyük anlamı vermiş, başka mânâlarını söylememiştir. Bu kelime büyüklük, çokluk, irilik anlamı bulduğu gibi yerine göre azlık ve küçüklük anlamları dahi vardır; nitekim Radloff, tanınmış olan lûgat kitabında «Aksıman» kelimesindeki azlık anlamını göstermiş ve «az-ak» demiştir; Kistas-ül-Beyan sahibi dahi kitabının 32 nci sahifesinde man-ın küçüklük bildirdiğini söylemiştir.

Dilimizde bulunan «men» li, «man» lı kelimeler bu kadar olmayıp daha bir çok kelimeler vardır; ben hepsini almadım; bu kadarını yeter gördüm.

Aldığım kelimelerin çoğu ana eserlerden taranmıştır; bir tek kelime için koskoca bir eserin okunduğu olmuştur. Türkçe, Farsça, Arapça eserler okunduğu gibi Fransızca, Rusça eserler de unutulmamıştır; bundan başka yurdun her bucağından toplanıp gelmiş olan -doğru olduklarına inanılan- fişlerden dahi faydalanılmıştır.

BAŞLANGIÇ

Türkçede (b) ile (m) değişmesi

Men ile manın asıllarını ve anlamlarını yazmadan evvel (b'm) değişimini yazmayı uygun buldum.

Türk dillerinde (b, m) değişmesini idare eden ve diyelek bölüklerinin belli başlı vasıfları olan iki ses kuralı vardır. Bu kuralardan birisi kanunlaşmış ise de öbürüsü daha kanunlaşmamış ve billurlaşmamış bir olgudan başka bir şey değildir.

Kanun şudur: Bütün kuzay ve doğu diyeleklerinde (b) sesiyle başlayan bir kelimenin ilk hecesi, genizden gelen bir sesle birleşerek bitiyorsa baştaki (b) sesi (m) sesine çevrilir; «bin = min» «ben = men» kelimelerinde olduğu gibi.

Bu değişimde (b) sesinin kök olup (m) sesinin sonradan gelmiş olduğu işaret isimlerinden anlaşılıyor. Bu, *pu* kelimeleri yalnızca kullanılırsa, olduğu şekilde kalır, fakat sonlarına geniz harfi olan (n) getirilince hemen (m) ye çevrilir ve «munu, munda, munda» denir.

Bu değişme işinde (p) sesi de (b) sesi gibidir; aralarında ayrılık yoktur. Altay ve Teleüt diyeleklerinde değişme işi yalnız (p) ile başlayan kelimelerde olmayıp bu ses ile biten kelimelerde dahi görülmektedir. Bu yoldaki kural şöyledir: Hecenin sonunda bulunan (p) sesinden sonra geniz harflerinden birisi getirilecek olursa arada kalan (p) sesi (m) ye çevrilir; *yap, yamın, kap, kamın* olur.

(b, m) değişmesinden dışarıda kalmış olan bir takım kelimeler dahi vardır; Kırgızcadaki *pan*, Tarancı dilindeki *banlaş*, Çağataycadaki *boncuk* gelimeleri gibi... *moncuk* diyen boylar dahi vardır.

Kanunlaşmamış olan (b, m) değişmesinden bir takım örnekler veriyoruz:

Altay: *pökö* (kuvvetli), Yakut: *bögö*, Abakan: *mökö*, Batı diyeleklerinde: *balta*, *palta*, Yakut: *balta*, Altay: *malta*, Abakan: *bözük*, «büyük», batı: *büyük*, Altay: *pik*, Kazan: *bik*, Tuba: *mözük*, Kırgız: *buzau* «buzağı», Altay: *bozu*, Şor: *puza*, Tarancı: *mozai*, Bazı lehçeler: *bulat* «çelik», Altay: *polot*, Kazan: *folat*, Abakan: *molat*, Bazı lehçeler: *buruç*, *puruç* «biber», Tarancı: *moç* Teleüt: *pattır*, Kırgız: *batır* «kahraman», Altay: *mattar*, Kazan: *matur*.

Türkçedeki, *men*, *man* ve *ben* kelimelerinin bir takım dillerdeki benzerleriyle karşılaştırılması

Men ile *man*'ın kökü birinci şahıs zamiri bulunan «Ben» dir. Batı Türkçesinde *Ben* olan bu söz, doğu ve kuzey Türkçelerinde *Men*, *Min*'dir.

Bütün Türk Dillerinde birinci şahıs zamiri olan *Ben*, *men*, *pen*, *min* şekillerini ufak bir değişiklikle bir çok dillerde dahi bulabiliriz.

İlk insanlar, söylenmesi daha kolay olan dudak harfleriyle ilk önce kendilerini göstererek *Men*, *Ben*, *Ma*, *Mu*.. demişlerdir. Dudak harfleri şunlardır: «P, F, V, B, M» [*].

Her budun kendi söyleyişine göre kelimeyi az çok değiştirmiştir.

Türkçede, «geldim», Farsçada «*Amedem*» Sümercede «*sigmu* = tesbit ediyorum» Hititçede «*harmiikmi* = alıyorum» gibi [**].

Breton dilinde birinci şahıs zamirinin Batı Türkçesinde olduğu gibi *Ben* şekli dahi vardır. (L'origine des grammaires, sahife 86), Bu sahifede, Bask dilinde dahi birinci şahıs zamirinin «Ni» olduğu görülmektedir.

Buradan anlaşıldığına göre insanlığın belki ilk kelimesi bulunan birinci şahıs zamiri bir çok dillerde de ortaktır; bu ortaklık pek uzun bir yakınlıktan kalmış olsa gerektir.

Dilimizin bir takım dillerle olan bu yakınlığı *Men* ile *Man*'ın başka mânâlarında dahi göze çarpmaktadır.

Sümercede *Ban* adam demektir. (L'origine des langues, sahife 20), yine Sümercede *Men* adam ve ben, *Man* kadın mânâsınadır ***]

Sümer dilinde *nin* dahi kadın demektir. Datif hali *Nina*, *nin-ka*'dır ki Türkçemizle olan yakınlığı pek açıktır ****.

Sumali lisanında *nin*; Moğolcada *Kouman* adam demektir. Baskınız (L'origine des grammaires, sahife 32).

[*] L'Origine des grammaires sahife 80.

[**] Aynı eser.

[***] L'origine des langues, sahife 62 partie 1.

[****] L'origine des grammaires sahife 32.

İngilizcede *Man* adam demektir. Arapçada *Men* insanlarda, *Ma* insanlardan başkasında kullanılan iki kelimedir; kimse ve nesne mânâlarıdır. *Man* Türkçe kelimelerin sonuna getirilerek bir takım mânâlar gösterdiği gibi İngilizce, Fransızca, Farsça kelimelerin dahi sonlarına getirilir; Farsîde *Mend* kelimesi de *Men* eki gibi kullanılır.

Man kelimesi İngilizcede son ek gibi bir takım kelimelerin sonuna gelir; *Coach* araba, *Coachman* arabacı; gibi. *Man* ekinin burada görmüş olduğu iş, Türkçedeki «*Man*» ın gördüğü işe çok benzemektedir.

Almancada *Man* kelimesi son ek gibi kullanılır; adam mânâsıdır.

Macarcada da bir çok kelimelerin sonunda -Türkçede olduğu gibi *Man* bulunmaktadır.

FİİL KALİPLERİNDEKİ ŞAHIS ZAMİRLERİ

Altay dillerinde: müfret birinci şahıs zamirinin ana şekli *mi* idi; bundan *bi* şekli çıkmıştır.

Moğolca: *bi* (aslı: *mi*) = ben.

mini = benim

nadada (aslı: *manada*) = bana, bende.

Kalmıkça: *bi* = ben, meful şekli — *mi-n*

Buryatça: *bi* = ben.

Her üç dilde dahi, fiil tasrifinde —*b*, —*p*, —*m*, —*w* unsurları, müfret 1 inci şahıs ekidir. Söz gelimi: *Kavmukça:* *bi irne—x* = ben gelirim; *bi irsm—b* = ben geldim.

Buryatça yabna—p bi veya *yabna—m bi* = giderim.

Moğol fiilinde, istikbal eki olan —*ne*, —*na*, —*no*, —*nö* unsurunun aslı —*me* idi.

Mançuca: *bi* = ben, meful şekli — *mi*

mimbe = beni

mini = beni

minde = bana, bende

minci = benden

Bu dilin fiil tasrifinde şahıs farkı gözetilmediğinden, ayrıca birinci şahıs eki yoktur. Fiil tasrifine misal: *ara* = yazmak, *bi ara—m—bi* = yazarım, (eski Türkçedeki *men yazar men*); buradaki birinci *bi* «ben» anlamındadır.

Tonğuzca: *mi* = müfret birinci şahıs mülkiyet zamiri. Bazen de —*f* şeklindedir. Bu dildeki fiillerin mazi şekillerinde, —*m* unsuru müfret birinci şahıs ekidir, meselâ: *o—m* = im, ederim.

Bu ek bazan —f şeklinde dahi olabilir.

Japonca: «ben» demek olan *Watakuşi* kelimesinin esası *wa*—unsurudur, ki öbür Altay dillerindeki —b ve —m unsurları gibidir.

Bu dilde fiil tasrifinde şahıs farkı yoktur.

Kora dilinde: *na* = ben (aslı *ma*'dır).

Fiil tasrifinde şahıs farkı gözetilmez.

Fin - Uğur ana dilinde *mi* ve *mü*, müfret birinci şahıs zamiri idi. Bir çok *Fin* uğur dillerindeki müştakları şunlardır:

<i>Fin</i> : <i>minü</i>	}	= ben
<i>Çeremis</i> : <i>men, min, mön</i>		
<i>Mordvin</i> : <i>mon</i>		
<i>Lapon</i> : <i>mon, mun, mu</i>		
<i>Ziryen</i> : <i>me</i>		
<i>Votyak</i> : <i>mon</i>		
<i>Ostyak</i> : <i>ma</i>		
<i>Vogul</i> : <i>âm</i>		
<i>Macar</i> : <i>én</i> (aslı: <i>e—men</i>)		

Bu dillerde, müfret birinci şahıs mülkiyet zamiri de —*m* esasına dayanır. Meselâ: *Macarca*: *karo—m* = kolum; *Fince*: *isâ—m* = babam; *Ostyakça*: *seme—m* — gözüm; *Mordvince*: *kudo—m* — evim, v. b.

Fiil tasrifinde dahi, —*m* unsuru birinci şahıs ekidir. Meselâ: *Macarca*: *also—m* — uyuyorum; *mente—m* gitmişim; *enne—m* yiyecektim. *Laponca*: *mana—m* = gidiyorum; *Vogulca*: *mine—m* = gidiyorum; *minsa—m* — gittim; *mine—m* — gidecektim; *Votyakça*: *kulo—m* ölüyorum; *Çeremisçe*: *kolne—m* = öleceğim v. b.

Sümerce: müfret birinci şahıs zamiri *m* esasına dayanır. Türkçe ile şu şekilde karşılaştırılır:

<i>S ü m e r c e d e</i>		<i>T ü r k ç e d e</i>	
<i>Tam şekil</i>	<i>Ek şekli</i>	<i>Tam şekil</i>	<i>Ek şekli</i>
<i>me(n)</i>	<i>—m(u)</i>	<i>men (ben)</i>	<i>—(ı)m</i>

Örnek: *Sumercede*: *adda—mu* = *Türkçede*: *ata—m*

Sümerceyi Türkçe ile karşılaştırmış olan Alman dilcisi Fritz Hommel'e göre Sümerce birinci ve ikinci şahıs zamirlerinin eski şekli *man*, *zan*; Türkçedeki şekli de *men*, *zen* idi, ve her iki seri de —*n* unsuru ile takviye edilmiş bulunuyordu, *ma—n*, *za—n* gibi.

Fiil tasrifinde dahi, müfret birinci şahıs şekli *m*, ikincisi ise *z* unsurunun ilâvesiyle ifade edilirdi. Meselâ:

S ü m e r c e d e

T ü r k ç e d e

Tagga—mu = *men tokar men — tokar—ım*, «döğer—ım»

Tagga—zu = *sen tokar sen — tokar—sın*, «döğer—sın»

Eticede: müfret birinci şahıs zamiri yine *m* unsuru ile söylenir. *ammug* = ben

Mülkiyet zamiri dahi, —*mu*, —*miş* şeklinde idi ve kelimenin sonuna eklenirdi.

Meselâ: *katti—mi* = katımda.

Fiil tasrifinde, —*mi* unsuru müfret birinci şahıs eki idi. Meselâ: *harnink—mi* = karıştırır—ım, tahrip ederim.

Hint — Avrupa dillerinde:

Hint — Avrupa ana dilinde me — düşünülen (tasarlanan) kökü, müfret birinci şahıs zamiridir ve «ben», «benim», «bana», «beni» gibi mânâlara gelir. Bir takım Hint — Avrupa dillerindeki müştakları şunlardır:

1. «Beni» anlamında:

Sanskrit: *ma* (bitişik olarak) kelimelerin sonuna bitişir.

Avesta: *ma* (bitişik olarak)

Yunan: *eme*, *me*

Arnavut: *mua*

Lâtin: *me(d)*

Fransızca: *me*, *moi*

Eski İrlanda: *me*

Gal dili: *mi*

İrlanda: —*m*— (Orta ek, ve son ek olarak)

Got dili: *mi—k* İngilizce: *me*, Almanca: *mich*

Eski Nortça: *me—k*

Sanskrit: *man*

Avesta: *mam*

Eski İslâvca: *me*

Eski Prus dili: *mien*

Litvan: *mane*

2. «Benim», «bende», ve «bana» anlamında: ana dildeki düşünölmüş şekli: *moi*

Sanskrit: *me, me*

Avesta: *me*

Gatha Avesta: *moi*

Eski Prus dili: *maiv*

Yunan: *moi, emo*

Lâtin: *mi*

Litvan: *mi*

Eski İslâvca: *mi*

3. «Benim» anlamında:

Sanskrit: *mama*

Avesta: *mana*

Eski Farsça: *mana*

Gal dili: *myn*

Eski İslâvca: *mene*

Litvan: *mane*

4. «Bana» anlamında:

Sanskrit: *mahya (m)*

Lâtin: *mihi*

İngilizce: *me*, Almanca: *mir*

Ermeni: *inj*

Umbr dili: *mehe*

Eski Prus dili: *mennei*

5. Mülkiyet zamiri olarak:

Yunan: *emos*

İngilizce: *my, mine*, Almanca: *mein*

Fransızca: *mon, ma, mien*

Ermeni: *im* (aslı: *emo—*)

Arnavut: *im, iem*

Avesta: *ma*

Hint — Avrupa ana dilinde *me—, mo* diye düşünölen kök-ler, «büyük» anlamındadır. Bunların bir çok müştakları vardır. Me-

selâ: Kelt grupundan Kornoval dilinde *myns* kelimesi «daha çok» mânâsına gelir.

Yine Hint — Avrupa ana dilinde *men* — «düşünmek» demektir. Bu kökün, bir takım Hint — Avrupa dillerindeki bazı müştakları şunlardır:

Sanskrit: *manu*—, *manuş* = insan, erkek, ilk insan, cet.

Avesta: *Manuş* — *çidhra* has ismindeki *manuş* unsuru, «insan» anlamınadır.

Got dili: <i>manna</i>	}	= İnsan, erkek. Ana Jerman dilindeki ana şekli: = <i>manan</i> —, <i>mann</i> .
Eski İzlanda: <i>madr</i>		
Anglo—Sakson: <i>mon</i>		
Eski Sakson: <i>man</i>		
Eski Alman: <i>man</i>		
Yeni Alman: <i>man</i>		
İngilizce: <i>man</i>		

Orta Yüksek Almanca: <i>Mennor</i>	}	= beşeri
Got dili: <i>mannisksa</i>		
Eski Yüksek Almanca: <i>mennisc</i>		

Yeni Yüksek Almanca: *Mensch* = insan, beşer

Eski Bulgarca: *maz* = insan, erkek.

Hint — Avrupa dillerinde, fiillerin muzarî ve mazi hallerinde —*mi* ve —*m* unsurları, müfret birinci şahıs ekleridir (Türkçede olduğu gibi).

Örnekleri:

Hind — Avrupa ana dilinde:	<i>es—mi</i>	}	= olmak fiilinden «ben» <i>im</i> (eski Türkçede <i>imek</i> 'ten) Lâtince: <i>su—m</i> , aynı anlamdadır. İngilizce: <i>a—m</i> aynı anlamdadır.
Sanskrit	: <i>as—mi</i>		
Avesta	: <i>ah—mi</i>		
Eski Farsça	: <i>a—miy</i>		
Yunan (klâsik)	: <i>ei—mi</i>		
Yunan (Lesp lehçesi)	: <i>em—mi</i>		
Eski Litvan	: <i>es—mi</i>		
Eski İslavca	: <i>yes—mi</i>		
Arnavut	: <i>y—am</i>		
Ermeni	: <i>e—m</i>		
Eski İrlanda	: <i>a—m</i>		
Got dili	: <i>i—m</i>		

Sanskrit	: <i>bhara—mi</i>	} = taşı— <i>m</i> , getirir— <i>m</i> , verir— <i>m</i>
Avesta	: <i>bara—mi</i>	
Yeni Farsça	: <i>bere—m</i>	
Ermeni	: <i>bere—m</i>	

Hint — Avrupa ana dili	: <i>ebhero—m</i>	} = taşıdı— <i>m</i> v. b. apardı— <i>m</i> v. b.
Sanskrit	: <i>abhara—m</i>	
Avesta	: <i>bara—m</i>	
Eski Farsça	: <i>abara—m</i>	

Yunanca *ephero—n* benzerinde görülen *—n* eki, *m*'den değildir.

Bu *—m* eki, Yunan, Jermen ve İslav dillerinde dahi vardır:

Yunanca: *ei—mi* = gideceğim, Eski Almanca: *sage—m* = söylerim, Eski İslavca: *da—m* = veririm. Yunanca: *dhido—mi* = verir.

Men, Man nedir?

Dilimizde yaşamakta bulunan *men*, *man* kelimelerini iki yönden göz önüne almak gerektir. 1 — Şahıs zamiri, şahsı gösteren isim; 2 — Ek, edat...

1. İlk insanlar şüphesiz ilk varlık olarak kendilerini tanımışlardır. Bunun için önce kendilerini göstermek, kendilerine bir ad vermek gerekiyordu. Seslerin en kolayı olan dudak harflerile konuşmaya başladıkları için, *m*, *ma*, *b*, *p*, gibi seslerle kendilerini göstermişler, *men*, *man*, *ben*, *pen* kelimeleri hep bu seslerden çıkmıştır. Başlı başına kelime olarak kullanılan şahıs zamiri ve şahsı gösteren isim, fiil tasriflerine de girmeye başlamış, gitgide fiil ile kaynaşmış, az çok şekli değişmiştir.

Nitekim Türkçemizde bu hal pek açık görülmektedir.

Eski Türkçede		Yeni Türkçede
Gelirmen	=	Gelirim
Gelirsen	=	gelirsin
Gelir o	=	gelir.
Gelir biz, gelirmiz	=	geliriz
Gelirsiz	=	gelirsiniz
Gelir olar	=	gelirler.

Türkçeden başka - uzak, yakın - bir çok dillerde dahi hal böyledir; nitekim yukarıda görülmüştür.

Ek olarak men, man

2 — *Men, man*'ı bir de ek olarak gözönüne alacağız. Ek olduğunda, ön ek ve son ek olmak üzere iki halde bulunur, ön ek hali en çok kişi ve yer adlarında görülmektedir.

Örnekleri :

Mançuk, mançak, manga, mankan, manlaçı, manyak, manas, mençik, mançur, menkçü, menge, mengeçin. Mengeli = mangılay, *menğes, menğü, menğücek, menğüç, mengün, mengütay, meniçe, menteş, mintaş* [*]. Bu isimlerin hepsi de kişi adlarıdır. Bir kaç da yer adına örnek veriyorum.

Mengen = Bolu vilâyetinde Geredeye bağlı bir nahiye adı.

Mankışlak = Hiyve ile Hazar denizi arasında bir yer adı.

Menteşe. = Muğla vilâyetinin türkçe adı; önceden kişi adı imiş.

Mendiri = Gelinle güveyin başlarına para saçmak için toplanılan yer (Divanü Lûgat-it-Türk, cilt 1, sahife 408).

Bunlardan başka bir de sıfat olarak kullanılan *mankafa* kelimesi vardır. Gerek «Lehçei-osmanî», ve gerek «Kamusu-Türkî» sahibi bu kelimeyi çözümlerken «man, mank eski Türkçede büyük, iri mânâsınadır» demişlerse de yanılmışlardır. Her ne kadar *man* bir takım yerlerde bu mânâyâ gelirse de *mank*'ın böyle bir anlama geldiği yer yoktur. Batı Anadolu'nun bir çok yerlerinde *mank* kelimesi kadın dilinde «ahmak, budala» mânâsına kullanılmaktadır.» O çocuk mangın biridir» dedikleri zaman «o çocuk budalanın biridir» demek isterler.

Yine bunun gibi batı Anadolu'nun bazı yerlerinde «daima, durmadan, çok» anlamlarına gelen bir de *manı* kelimesi vardır. Tek ba-

[*] Bu özel isimler hakkında uzun boylu bilgi edinmek isteyenler «Türk Büyükleri veya Türk Adları» adındaki kitabımıza baksınlar..

şına kullanılmayıp tekrar edilerek kullanılır ve «bu adam manı manı yemekten başka bir şey bilmiyor» derler, ki bu adam «durmadan yemek yiyor» demek isterler.

Son ek olarak kullanılan *men*, *man* dilimizde bir çok anlamlara gelmektedir; ben bu anlamlardan 15 kadarını topladım. Aşağıya doğru sırasile yazıyorum [*].

- 1 — İsim
- 2 — Sıfat
- 3 — Kişi adı
- 4 — Ulus adı
- 5 — Mübalâğa (obartma)
- 6 — Aygıt adı
- 7 — Azlık ve küçüklük edâtı
- 8 — Yer (mekân) adı
- 9 — Kişi sıfatı
- 10 — Benzeme
- 11 — Ertek (meslek) adı
- 12 — Eylem (action) adı
- 13 — Ulak (zarf)
- 14 — Edicilik (failiyet)
- 15 — Zaman.

[*] «Türk dilinde ekler ve kökler» adında hazırladığım bir kitapta isbat ettiğime göre Türkçede kelimeler tek heceli köklerden meydana gelmiştir; bunun için yukarıdaki saydığım kelimelerde görülen ilk heceler hep *men* ve *man* dan ibarettir.

BİR HATIRLATMA

Man ile *men*'in mânâlarını sayarken bir takım kelimeler birkaç kez yazılmıştır. Bir kelime hem sıfat, hem kişi adı olmuş ise, her iki yerde de söylenmiştir.

Sıfat anlamı bulunan bir takım kelimelerde edicilik mânâsı da vardır.

Kolayca anlaşılan kelimelerin anlamlarını yazmadım; çok yaygın olan bir takım kelimelerin de kaynaklarını göstermedim.

İSİM

A

ARMAN = Arzu.. bir takım lûgatçiler bunu Farsça olarak gösterirlerse de yanılmışlardır; çünkü Türkçemizde bir *ermek* fiili vardır ki bir kaç mânâsı arasında bir mânâsı da «nail olmak, dilediğini ele geçirmek» demektir.

Radloff lûgatının birinci cildinin 803 üncü sahifesinde «Armaş=arzu» denmiş. Büyük Türk Lûgatinde *İrim* hayal ve umut mânâsına gösterilmiştir.

Dilimizde «hediye» demek olan *Armağan* kelimesi dahi bu kelime ile ilişkilidir. «Divanü Lûgat-it-Türk» sahibine göre *Armağan*, «dışardan gelen bir kimsenin yakınlarına getirdiği hediye» dir. Meta İncili tercemesinde *eremlemek* = arzulamak diye geçmektedir.

Yine Radloff Lûgatinde *Carsu* kelimesi «ihtiras» mânâsına geldiği yazılmıştır ki (C) ve (Y) değişmesiyle bu kelimenin aslı *Yarsu*'dur: Bu da *Arzu*'dan başka bir şey değildir. Anadolu'nun bir çok yerlerinde *yarsımak* kuvvetle istemek demektir. Konyada *horsa* arzu mânâsınadır.

Pekarskiy'nin «Yakut lûgati» adlı kitabının 14 üncü sahifesinde *arman* ve *arban* kelimelerinin mübalâğa ve fazlalık mânâlarına geldiği gösterilmiştir.

AÇURMAN, ÇAÇURMAN = Kötü ruhlardan bir ruh. Kötülük Tanrısı (Yakut Lûgati). Bu kelime ile eski İran dininde yaşamış olan *Ehrimen* kelimesinin yakınlığı vardır; bu, üzerinde durulacak bir iştir.

ADAMAN = Hükümdarın irâdesi, irâdei seniye (Sumerce L'origines des Langues. Birinci bölüm, sahife 14)

ARTMAN = Yapışkan bir ot; bıtrak (Tobulca).

- ATAMAN = Reis, Atakışı, Başbuğ... Bu kelime *hataman*, *hatman*, *hotman* şekillerinde İslâvcaya dahi girmiştir.
- AYMAN = Değirmi göz (Elidrâk)
- AZIMAN = Erkek eşek (İpsala)

B

- BAÇUMAN = Gürültü, düzensizlik, âsâyişsizlik (Yakut Lûgati-Pekarskiy).
- BALMAN, BELMEN = Put, sanem (İstanbul, Evkaf müzesindeki Kur'an tercemesi)
- BATMAN = Altı okkalık bir tartı (Anadolu)
- BİZMEN = Ölçü (Türk Dili)
- BUKMAN = Loğusa helvası (Karakırgız)

C

- CEMEN = Hayalet (Meta İnc'li tercemesi)

Ç

- ÇALMAN = Dıvar (Karayimce).
- ÇAMAN = Kebap (Maraş)
- ÇEĞMEN = Lâle soğanı
- ÇEKMEN = Çebken (Anadolu).
- ÇEMEN = Hepimizin bildiği bir otun adı. Bu kelime Türkçedir, çünkü dilimizde *Çim* diye dahi kullanılışı vardır; Ferganede *Çimkent* adında bir şehir, Ufa ile Kazan arasında *Çimbeli* adında bir köy vardır. (Elidrâk) sahibi dahi bu kelimeyi Türkçe olarak yazmıştır. Anadoluda *Çümen* diye söylenilir; «Rabguzi» de *çemgen* imlâsındadır.
- ÇOKMAN = Çokmar.
- ÇOMAN = Çomak, Topuz.
- ÇOPMAN = Topuz, Çop.

- ÇOMMAN = Közde pişmiş olan ekmek, çörek (Kızılcahamam)
ÇÖĞMEN = Kulübe (Acıbadem).
ÇÖMEN = Ham demir.. (Radloff)
ÇÖYMEN = Kulübe (Acıbadem)
ÇÜLİMEN = Karışık iş; su birikintisi (Divan, Cilt 1, sahife 374, satır 8)

D

- DIZMAN = Büyüklük (Bürhanı Katı' tercemesi).
DİKMEN = Şahika (Aksaray, Giresun)
DOLAMAN = Bir çeşit asker elbisesi (eskidir)

E

- EMEN = *Emmen* kelimesi Orta Anadolu'da bu şekilde söylenir, çukur, nem, rutubet mânâlarına gelir. Niğdede *Emen* Ovası adında bir ova vardır.
EMMEN = Ağaç dikmek için kazılan çukur (Antalya)
EREKMEK = Dikenli bir ot (Büyük Türk Lûgati).

G

- GERMEN = Kale (Karayim metinleri, Radloff). Kırmıda *Germencik* kasabası, Kütahyada *Germencik* köyü vardır.

H

- HARMAN = Tepe (Kütahya, Kalkan köyü). Bu kelime Türkçeden Farsçaya geçmiş olmalıdır. Dilimizde *kar-mak* fiili ve *karman* sözü vardır.
HIZMAN = Kulübe (Seyhan).

I

- ILIMAN = İlk su (Urla); İlk hava (Sivas, Kayseri); Su kaynağı (Karaman).

İ

İMEN	=	Kayın ağacı.
İRMEN	=	Tütsü yapılan bir ot.

K

KALIMAN	=	Çukur yerde yapılmış kulübe; biribiri üzerine konulan sııklar (Pekarskiy).
KAMAN	=	Yaban domuzu (Altayca).. Kırgız ve Başkırtlar <i>Kaban</i> derler..
KARMAN	=	<i>Çorman</i> kelimesile birlikte kullanılır, Karışık, karma karışık, <i>karman çorman</i> .
KATMAN	=	Kaya tabakaları (İçel).
KİLİZMEN	=	kamışlık (Kamusu Türkî).
KEREMEN	=	Uzak yer (Yakut Lûgati). Bu kelime <i>Kırman</i> diye dahi kullanılır.
KERTMEN	=	Enişli, yokuşlu yerler (Mut, Maraş).
KESMEN	=	Hiza, cihet (Uzunköprü); hesap neticesi (Gazi-antep).
KETMEN	=	Çapa, Anahtar. Divanın birinci cildinin 370 inci sahifesinde <i>kazma mânâsınadır</i> .
KISMAN	=	Pantolon (Zonguldak, Ereğli, Tekkei Kebir).
KIYIMAN	=	Pastırma çemeni (Haymana, Çubuk)
KİRDİMEN	=	Tabaklanmış olan derilerin üzerinde peyda olan kir, pas <i>kirdemen</i> dahi denir. (Bursa, İsparta)
KİRMAN	=	Şehir (Elidrâk). Bu kelime âhenksizdir. Ulah'ta <i>Akkirman</i> şehri vardır.
KOĞMAN	=	İftira (Şarkî Karahisar).
KÖNMEN	=	Yaban soğanı (Erzurum).
KÖSEMEN	=	Sürünün önünde giden, çok tos yapan, çok aşan koç.
KÖZMEN	=	Közde pişirilen ekmek, (Divan, cilt 1, sahife 370). Anadolu'da <i>gözleme</i> denen <i>ekmek bu olsa</i> gerektir.

- KURMAN = Hükûmet (Türk Dili). Bu kelime Divanın üçüncü cildinin 13 üncü sahifesinde «yay konulan kap», İbni Mühenna Lûgatinin 179 uncu sahifesinde «oda» mânâlarına gelmektedir.
- KÜRME = Yemeği yapılan dağ sarmısına benzer bir ot (Elâzığ).

M

- MAN = Yüzde çıkan sarı lekeler, keklik çili (Niksar).
- MAN = Dört yaşını geçmiş olan koyuna denir. Başkasına denmez (Divan, cilt 3, sahife 118).
- MAN = Zaman (Molla Mehmet). Radloffta *man* kelimesi «fırsat» mânâsına gösterilmiştir.
- MEN = Hayal, «gözüme ormanda bir men göründü» (İçel, Bahşıli)
- MEHMEN = Salak, abdal (Ayaş).
- MERMEN = İki kulplu testi (Edremit)
- MEYMEN = Büyük testi (Ezine)
- MEZMEN = Sebû, Bardak, (Amasya).
- MUZMAN = Üç yaşına girmiş olan koyun (Ilgaz)

N

- NİJEMEN = Gürültü, patırdı (Yakut Lûgati) Yakutçada *Nija* ses demektir.

O

- ORMAN = ...
- OYMAN = Alçak yer, çukur, vâdi (Radloff).

Ö

- ÖHMEN = Şeytan (Isparta).
- ÖKMEN = Top, yığın, harman. (Büyük Türk Lûgati).
- ÖKTEMEN = Çocukluk, sabavet (Konya, Ordu).

- ÖRTMEN = Satıh, dam (Divan, cilt 3, sahife 304).
ÖYMEN = Yekûn (Büyük Türk Lûgati).

P

- PUŞMAN = Zarar, ziyan (Radloff).

S

- SAMAN = Yakutçada *saman* kelimesi ılık havaya ve buhara denir. (Pekarskiy).
SAYMAN = Aygıt, âlet (Kırgızca). Ispartada *Sayman* ev eşyası, mobilya demektir. Yakutçada gürültü mâ-nâsınadır, (Pekarskiy).
SEKMEN = Seki (Konya); Yozgat köylerinde merdiven demektir.
SEYMEN = Dügünlerde eski kıyafetle şenlik yapan kimse (Uşak).
SIKMAN = Entari (Kayseri); bir şeyin sıkılarak suyunun çıkarıldığı yer, ma'sara (İbni Mühenna lûgati, sahife 162).
SİSMEN = Nohut unundan yapılan çorba.
SÜKMEN = Çebken, söğmen ve sekmen dahi denir.
SÜLÜMEN = Bir çeşit ağı..
SÜLÜMEN = Salyangoz, (Pınarbaşı - Çanakkale).
SÜSMEN = Taş kırmak için kullanılan demir çekiç.
SÜYMEN = İp sümeği (Bolu, Gere de, Mengen) *Sümen* dahi denir.

Ş

- ŞİMAN = Zerzevat (Ettühfetüzzekiye).

T

- TAKMAN = Bahçe (Tosya).
TAMAN = Daban (Altayca).

- TARMAN = Yağma, talan.
- TELEYMEN = Dağınık şey (Pekarskiy). Anadoluda *teleme* olmak, tel tel olmak, dağılmak mânâsınadır.
- TEMEN = Çuvaldız (İbnü Mühenna Lûgati, sahife 170). Bu kelime Azeristanda «refah ve selâmet» mânâsınadır. Radloffta «hüsnühal» mânâsına alınmıştır.
- TORAMAN = Hoppa, genç ve tecrübesiz, süt irisi.
- TUMAN = Ton, iç tonu.
- TUTMAN = Hapsedilmiş kimse.
- TÜLÜMEN = Piliç.
- TÜMEN = On bin, (Türkçe, Moğolca, Mançuca).
- TÜYMEN = İsyan (Radloff).

Y

- YALAMAN = Toprak sıçanı (İbni Mühenna Lûgati, sahife 177)
- YALIMAN = Her tarafa saldırılarak yapılan yağma (Divan, cilt 3, sahife 28).
- YALMAN = Parıltı. İçel'de kayanın dik ve parlak yüzü demektir.
- YANÇMAN = Kırğızlarda yağla ezilmiş bir türlü yemek.
- YELMEN = Toprak sıçanı, «yalaman» mânâsına bu kelime Orta Anadolunun bir takım köylerinde kullanılmaktadır.
- YÜLMEN = Dağ doruğu (Tekirdağ).

*
**

SIFAT

A

- ADRAMAN = İri, büyük (Seyhan, Kuzgunlu)
- AĞARMAN = Ağır, batı (Türk Dili).

- AĞIRMAN = Çok ağır.
AKMAN = Temiz, Arı (Kastomonu)
ALAKMAN = Alaman. Büyük Türk Lûgati «birinci» mânâsına almıştır.
ALAMAN = Yersiz, yurtsuz, başıbozuk (Çağatay Lûğati).
ALAŞMAN = Karışık (Ordu).
ASMAN = Asılı, muallâk (Keskin).

B

- BALAMAN = Cesîm, büyük (Ceyhan).

C

- CAMAN = Budala, ahmak (Pekarskiy).
CUCUMAN = Tatlı (Çağatay Lûgati). *Çuçuman* dahi denir.
CULUMAN = Tıknaş, bodur (Çorum).

Ç

- ÇAMAN, ÇABAN = Haylaz at (Özbekçe).
ÇIRMAN = Sarılmış, dolanmış.
ÇULUMAN = Tıknaş, bodur (Yozgat). *Culman* dahi denir.
ÇUMAN = Tembel (Çağatay Lûgati).
ÇUŞMAN = Sersem (Bahçe).

D

- DEHMEN = Ahmak, şaşkın (Kırşehir).
DİLCİMEN = Tercüman (Ankara yerlileri).
DÖKMEN = Levent, yakışıklı, vücudü dökme gibi olan (Ava-
nos, Çanakkale, Bayramiç).

E

- EKEMEN = Kibirli, gururlu (Kütahya, Kelkit).
EMEN = Orta yaşlı (Pekarskiy).
EMMEN = Çukur (Elmalı, Burdur).
ERMEN = Mukaddes, mübarek (Molla Mehmet ve Şaman duaları).
EVCİMEN = İdareli, muktesit (Anadolu); Tokat ve Yabanova taraflarında *Evcimel* derler.
EVCİMENT = Evine düşkün, ailesini seven (Konya, Gaziantep). Bu kelime Gümüşhane taraflarında *Evcimli* şeklinde kullanılır.

F

- FARAMAN = Tecrübe görmemiş (Ankara).

G

- GEÇEMEN = Hasta ve baygın kimseler gibi kendinden geçmiş olan (Balıkesir, Paşaköy).
GÖÇMEN = Muhacir (Sungurlu); bir oymak (Aristof).
GÖDEMEN = Kısa boylu (Ordu).

H

- HARTMAN = Pembe, pembe renk.
HODAMAN = Doğurma yaşından önce yavrulıyan davar. (Yozgat, Boğazköy).
HODUMAN = Sert, kaba, titiz (Ankara).
HOTMAN = Sert, kaba, titiz (Ankara, Seyhan, Kızılcahamam).
HÖTTEMEN = Zayıf (Zonguldak).

I

- ILIMAN = Ilık (Kütahya).

İ

İLİMEN = Üstü parlak, cilâlı (Isparta).

K

KAHRAMAN = Bu kelimenin kökü Türkçe *Kağırman* olup Farsçaya geçmiş olsa gerektir. Çünkü Radloff Lûgatinde *Kağır* adında bir mâbûd geçmektedir; bu, kötülük Tanrısıdır.

Türkçemizde *Kağırmaq*, *Kakırmaq*, *Kakımaq* kelimeleri vardır ki «söğmek, kızmak» mânâlarıdır. *Batur* = *Buğatur* kelimesi dilimizden Farsçaya geçerken nasıl *Behadır* kılığına girmiş ise *kağırman* kelimesi dahi *kahraman* olmuş olabilir :

KALTMAN = Hırsız (Çağatay Lûgati).

KARAMAN = Asıl olmıyan :

Türe değil karaman

Narik oğlu çoraman (Molla Mehmet)

Aristof'a göre bir oymak adıdır.

KARAVYAMAN = Nefer (Elâzığ).

KEKEMEN = Keke konuşan.

KEKMEN = Pişkin adam, (Divan, cilt 1, sahife 399).

KIDIMAN = Müteenni, ağır başlı (Kayseri), Şebinkarahisarında *Kıdım* ağır hareket anlamındır.

KIRMAN = Köpeğin kır tüylüsü.

KODAMAN = ...

KORUMAN = Dömdar (Çağatay Lûgati).

KÖŞMEN = Etli, tıknaz (Nallıhan, Ayaş).

KUDUMAN = Kudurmuş; Radloff'ta, Divan'da ve Pavet de Courteille'de «cebbar» mânâsına gelmiştir.

M

- MAMAN = Mütéhassıs (Kazakça).
MAYTALMAN = Muhteşem (Radloff).
MAYTAMAN = Enfes (Radloff).

N

- NALAMAN = Yayılmış, dağılmış (Pekarskiy). *Nalayman* dahi denir.
NELEMEN = Geniş, vâsi (Pekarskiy).

O

- OYMAN = Oyuk, çukur (Radloff).
OZMAN = Nema bulmuş, büyümüş (Isparta).

Ö

- ÖNGEMEN = Tecrübesiz, toy (Bursa).

P

- PARAMAN = Yırtık, parçalanmış (Karamürsel - Kocaeli).
PATAMAN = Şişman, idmansız (Hisarcık, Kayseri).
PUŞMAN = Nadim, peşiman (Tuhfetüzzekiye). Radloff Lûgatinin bir çok yerlerinde *Buşu, buşar, buşurganmak, buşuk*, gibi kelimeler vardır. Darılmak, heyecan, göstermek, kızmak, kaygulanmak mânâlarıdır. Radloff Lûgatinde *Puşman* zarar mânâsına alınmıştır. *Peşiman* kelimesi dahi Türkçeden Farsçaya geçmiş ve mânâsında ufak bir değişiklik olmuştur.

Ş

- SAĞMAN = Sağılan hayvan (Kıtasülbeyan, sahife 38).
SALMAN = Azat olunmuş, hür (Türk Dili), Akseki köylerinde «âvâre» mânâsınadır. Keskin köylerinde kişi adı.

- SARMAN = Sarı kedi.
SEKMEN = Kaygılı (Divan, cilt 1, sahife 399, satır 3).
SEYMEN = Davetli, düğüne çağırılmış (Adana).
SIRMAN = Sırma ile işlenmiş elbise (Radloff).
SÖKMEN = Divanın üçüncü cildinin 222 nci sahifesinde *sökmenlenmek* «kahraman elbisesi giymek, kendisini yiğit saymak» denildiğine göre *Sökmen* yiğit, kahraman demek olacaktır.
SUKMAN = Şeci, cesur (Muğla).
SUMAN = Evlenmemiş erkek; kısır hayvan (Pekarskiy).

Ş

- ŞAHMAN = İri, büyük *Şahman buğday* = iri taneli buğday (Kırşehir, Kütahya).
ŞALAMAN = Riyâkâr (Kızılcahamam).
ŞİŞMAN = ... Anadoluda şişmen diye kullanılır.

T

- TANIŞMAN = Bilgin, Fakih (Elidrâk Haşiyesi). Ankarada *danışman* denir, *Danışman bağları* gibi. Bu kelime Farsça değil, Türkçedir; dilimizdeki *tanımak* fiili bu kelimenin köküdür. *Tanımak* ve *tanışmak* her gün kullandığımız sözlerdendir.
TECİMEN = İdareli, muktesit (Ankara, Beypazarı).
TİRMEN, DİRMEN = Cin (Bursa, Ordu).
TOLUMUN = Dolu, (Pekarskiy). *Man* ve *men* kelimelerinin *mun* şekli dahi vardır.
TÖNGEMEN = Tecrübesiz, ham (Bolu, Ankara).
TUYUMAN = Geveze, lâfçı (Ankara).
TÜĞMEN = Çok, fazla (Ankara yerlileri); Bu kelime *Tümen* kelimesinin aslı olsa gerektir; yukarıda geçmiştir.

TÜREMEN = Sonradan görmüş, türedi (Büyük Türk Lûgati).

Ü

ÜŞEMEN = Üşenici, haylaz (Sivas, Antalya).

Y

YASIMAN = Silâhını teslim eden (Çimişkezek, Ovacık).

YETMEN = Kâmil, vâris (Kitabı Dede Korkut).

YIĞMAN = Kısa boylu (Sivas).

YILMAN = Yalman.

KİŞİ ADI

A

ANDARIMAN= Burhanı Katı' tercümesinin birinci cildinin 185 inci sahifesinde «Turanlı bir kahraman adı» olarak geçmektedir. Bombaydaki Parsilerin çıkardıkları (Edebiyatı مزدیسنا یشتها) adlı kitabın birinci cildinde bu ad *Enderimen* imlâsındadır.

AKMAN = Kastamonuda bir aile ismi «Akman oğulları».

B

BAÇÇAYMAN= Şahıs adıdır (Pekarskiy).

BARMAN = Turanlı bir pehlivan adıdır. (Bürhanı Katı' tercümesi, cilt 1, sahife 224). Bu ad Divanda dahi geçer.

BÜMEN = Türk büyüklerindendir (Türk adları).

Ç

ÇORAMAN = Bu dahi Kırgız beylerinden birinin adı.

ÇORMAN = Kırgız beylerinden birinin adı.

D

DİKİRMEN = Kişi adıdır (Elidrâk).

H

HOMAN = Afrasyabın kumandanlarından birinin kardeşinin adıdır. (Bürhanı Katı' tercümesi, cilt 2, sahife 359). Bu kelime *Koman* bozuntusu olsa gerektir.

K

KARAMAN = Orta Anadolu'da «Karamanlılar» Hükûmetini kuran Türktür. «Türk adları» na bakınız. Kara ya-ğız adam.

KOSKAMAN = «Manas» destanında adı geçen bir yiğit (Radloff. Türk Halk Edebiyatı nümuneleri, cilt 7).

O

OTMAN, OTMANBABA = Türk erenlerinden birinin adıdır. Arapçadaki *Osman* kelimesiyle olan yakınlığı göze çarpmaktadır.

S

SALMAN = Orta Anadolu'nun bir takım yerlerinde kişi adı olan bu kelime *Selman* kelimesinin aslı olmalıdır, çünkü yukarıda dahi geçmiş olduğuna göre mânâsı «Hür, avâre» demektir. Bu da *salmak* fiilinden gelmektedir; *salmak*, azat etmek mânâsındır. «Kuşu kafesten salıvermek, hayvanı kıra salmak» gibi sözler her gün kullanılmaktadır.

Bu adda Anadolu'da bir takım köy adları da vardır. Uşakta *Salmanlar* köyü, Rumelideki *Salmanlı* kasabası ve istasyonu gibi.

T

TALIMAN = Turanlı bir yiğittir. (Bürhanı Katı' tercümesi, cilt 1, sahife 54).

TAMAN = Orhun yazılarında kişi adı olarak geçmektedir. Maraş taraflarile Orta Anadolu'da «vaktâki, ne zaman, evet» anlamlarında kullanılan bir kelimedir.

TOĞMAN = Kastamonu tarafında kişi adı olarak kullanılır.

TÜMEN, TEÖMEN = Türk büyüklerindendir «Türk adları» na bakınız.

ULUS, OYMAK ADI

A

AKMAN = Giçiyüzde bir oymak (Aristof).

Ç

ÇAKAMAN = Orta yüzde bir oymak adı (Aristof).

ÇALMAN = Altayda Teleütlerde bir oymak (Aristof).

D

DÜRMEN = Bir Özbek oymağıdır (Çağatay Lûgati).

K

KALKAMAN = Bir Kazak oymağı (Aristof); «Manas» destanında bir yiğit.

KIRMAN, KİRMAN = Giçiyüzde bir oymak (Aristof).

KOMAN = Eski Türklerden büyük bir ulusun adıdır; Rumelideki *Komanova* kasabası, Kayserideki *Komana* köyü adlarını bundan almış olmalıdırlar. Batı Anadolu'da *Kaman* adında bir kasabacık, Kırşehirde de bir köy vardır.

KUTUMAN = Orta yüzde bir oymak (Aristof).

N

NARMAN = Türkiyenin doğusunda bir kasaba adı.

NAYMAN = Ferganede bir Türk oymağı adı.

S

SARMAN = Giçiyüzde bir oymak adı (Aristof).

T

TUKMAN = Giçiyüzde bir oymak adı (Aristof).

Y

YASMAN = Teke Türkmenlerinden bir oymağın adı (Aristof).

OBARTMA (MÜBALÂĞA)

A

- ASIMAN = Çok yiyen, obur (Türk Dili).
AZMAN = Çok büyük, çok iri.. Bu kelime Orhun yazılarında *azgın* «Elidrâk» te «enenmiş aygır» mânâlarına gelmektedir.

D

- DALAŞMAN = Çok kavgacı.
DIZMAN, TIZMAN = Çok büyük (Bianchi Lûgati).
DİLMEN = Çok dilci, çok geveze (Kırşehir, Afyon, Lâpseki).

K

- KOCAMAN = İri yarı.
KULUMAN = Büyük pekmez küpü (İslâhiyye).

Y

- YAMAN = Çok kötü, çok fena, yavuz.

AYGIT ADI

A

AYAKMAN = Nalın, takunye (Manisa).

AYMAN = Elek (Tuhfetüzzekiye).

B

BOLAMAN = Avcı pırlağı.

Ç

ÇIRAKMAN = Bir türlü el feneri; üzerinde ateş yakılan kule; balık tutmak için yakılan ışık *Çırakma* diyenler de vardır.

D

DEĞİRMEN = ...

DOLAMAN = Bir türlü yeniçeri elbisesi (Zenker).

E

EGİRMEN = Kirmen (Türk Dili).

ELEMEN = Elek (Bolvadin).

ELEYMEN = Elek (Muğla).

ESEMEN, EŞEMEN = Musikî aygıdı, Sümercedir. (Langdon'un grameri, sahife 47). Bu kelime bugün Anadolu'da aile adı olarak kullanılmaktadır. *Esemenli oğulları* gibi.

EYMEN = Ateşi aktarmak için kullanılan aygıt (Balçova).

F

FİRMEN = Çocukların döndürdükleri küçük topaç (Uşak).

G

GİTMEN = Kilit (Zenker).

GÖTMEN = Sandalye (Samsun).

H

- HEKMEN = Taş merdiven (Kızılcahamam).
HIZIRMAN = Kadın başörtüsü (Kayseri, Kuşçu).

İ

- İLİKMEN = Küçük el kandili. Bu kelime, eski söyleyişe göre «el» demek olan *elik* ile *men*'den yapılmıştır. *erikmen* ve *ilikme* diyen yerler de vardır.

K

- KIZMAN = Anahtar (Araç, Boyalıköy).
KUYURMAN = Zirh (Şaman duaları).
KÜSMEN = Gemi küregi (İbni Mühennâ, sahife 161).

L

- LUKMAN = Koncu kısa çizme (Konya).
LÜKMEN = El kandili (Sinop). Bu kelime *ilikmen* bozuntusudur.

M

- MERİKMEN = Merdiven (Ordu).

S

- SEKİTMEN = Arkalıksız iskemle (Samsun, Uluborlu).
SEKMEN = İskemle (Giresun, Ordu).
SELMEN ve SERMEN = Tezgâhta dokunan bezin sarıldığı ağaç, (Dursunbey).
SEYMEN = Küçük tahta iskemle (Şebinkarahisar).
SIKMAN = Korsa (Çankırı).
SOKMAN = Çizme.
SÜZMEN = Yoğurt torbası (Eskişehir).

Ş

ŞÜLDÜRMEŖ= Kalıp (Burdur, Elmacıköyü).

T

TUMMAN = İçdonu; *toman* dahi denir.

U

UÇMAN = Salıncak, dolab, çarh (Çağatay Lûgati).

Y

YASIMAN = Boğazı dar olduğu için su içerken kır kır ederek ses veren testi (Divan, cilt 3, sahife 28).

*
**

Küçüklük (TASGİR)

A

- AKSIMAN = Akça, az beyaz (Radloff).
ALSIMAN = Alımsı, kızılımsı (Radloff). Bu iki kelimedeki tasgir mânâsını «*Sıman*»eki verdirmektedir. *Yaşıl-sıman* kelimesi de böyledir.

D

- DELİŞMEN = Kıstasülbeyan sahibi 32 inci sahifede. -şmen ekinin tasgir için geldiğini yazmaktadır; doğrusu da budur. Fransız türkiyatçılarından Deny, gramerinde *delişmen* kelimesini mübalâğa gösteren misaller arasında yazmış ise de yanılmıştır.

E

- EKŞİMEN = Az ekşi (Ankara yerlileri).

I

- ILIMAN = Az ılık su (Ankara yerlileri).

K

- KEÇEMEN = Küçük kertenkele (Ordu, Çandır).
KEDİMEN = Küçük kulaklı davar (Kırşehir, Genezin).
KUZMAN = Kedi yavrusu (Samsun, Havza).

Y

- YAŞILSIMAN = Yeşilimsi, az yeşil (Şimal Türkçesi).

MEKÂN ADI

A

- AĞMAN = Kıtasülbeyana göre «Ağılacak semt» in adıdır.
Orta Anadolu'da suç ve kusur mânâsınadır.
- AKKIRMAN = Ulah'ta bir şehir adı.
- ASPIMAN = Türkistanda bir köy adı (Çağatay Lûgati).

B

- BARMAN = Afrasiyabın oğlu Barmanın yaptığı şehir (Divan,
cilt 3, sahife 273).
- BOLMAN = Ordu vilâyetinde bir köy adı.

C

- CURUMAN = Boyabatta bir köy adı.

Ç

- ÇEKMEN = Belh civarında bir memleket; yağmurluk (Pavet
de Courteille, Çağatay Lûgati).
- ÇOLMAN = İdile «Volğaya» dökülen Kama ırmağının eski adı.
- ÇÜLMEN = Anadolu'da bir köy adı.

D

- DALAMAN = Aydında bir yer adı.
- DİKMEN = Ankarada bir köy adı.
- DİLMAN = Aşağı Azeristanda bir kasaba adı.

G

- GÖGMEN = Orhun yazılarında bir yer adı. Anadolu'da gök
gözlü kimse.

H

- HÜLMEN = Boluda bir köy adı.

K

- KAĞIZMAN = Doğu Anadolu'da bir kasaba adı.
- KAMAN = Kırşehir vilâyetinde bir nahiye adı.

KARAASMAN= Türkistanda, Kazakistanın cenubunda bir dağ adı, *Karakasman* imlâsında dahi yazarlar. (Değini tercümesi).

KİLİZMEN = İzmirde bir kasaba adıdır.

KESMEN = Kesilecek yer (Kıstasülbeyan, sahife 104).

KESMEN = Kestirme yol (Ayaş, Çağaköy, Kastamonu).

KUŞMAN = Köy evlerinde, direk başlıklarının duvardan dışarı kalan kısmı olup kuşlar burada yuva yaparlar (Sivas).

M

MENEMEN = İzmirde bir kasaba adı.

N

NARMAN = Doğu Anadolu da bir kasaba adı.

S

SAĞMAN = Pertek kazasında bir köy adı.

Ş

ŞARAKMAN = Tosyada br köy adı.

T

TARMAN = Orhun yazılarında bir yerin adıdır.

TEKMAN = Vanla Erzurum arasında geniş bir bölgenin adı.

TEKMEN = Uşakta, Gedizte birer yer adı.

TÜLMEN = Urfada bir köy adı.

KİŞİ SIFATI

A

- AĞIRMAN = Sıfat bahsinde «ağır» mânâsına geçmiş olan bu kelime «ağır adam» mânâsına da gelir.
AKMAN = Temiz adam, temiz kimse (Avanos ve Arapsun köyleri).
AKMAN = Ak sakallı adam (Afyon).

G

- GÖÇMEN = Yukarda «göçebe» mânâsına geçmiş olan bu kelime «köçen adam» mânâsına dahi gelmektedir.
GÖGMEN = Gök gözlü adam (Batı Anadolu).
GÜLEMEN = Sık sık gülen kimse (Konya).

İ

- İŞÇİMEN = İşçi kimse (Konya, Seyhan, Kürkcüler köyü).

K

- KÂRCIMAN = Kârcı kimse (Gaziantep).
KOUMAN = Adam. (Mogolca). Bu kelimenin *Koman* ve *Human* kelimeleriyle olan yakınlığı açıktır.
KÖLEMEN = Köle kimse. Bir takım kimseler bu kelimenin mânâsında mübalâğa var sanırlar. Burada mübalâğa yoktur. *Men* eki kişi mânâsına gelmektedir. Çünkü köle köledir; bunda mübalâğa düşünülemez, olsa olsa «köle kişi» demektir.

S

- SAĞMAN = Sağlam adam, tendürüst kimse (Gediz; Tekke Köyü).

BENZEME

(Çok kere benzetme eki -sı ile beraber gelir)

A

- ALKASIMAN = Halka gibi, halkavari (Radloff).
ALPAVUTSIMAN = Derebeyine benzer.

K

- KEDİMEN = Kedi gibi güçük çocuk, küçük kuzu (Maraş, Bertiz).

T

- TÜRKMEN = Türke benzer (Divan, cilt 3, sahife 307).

U

- ULUSIMAN = Büyüğe benzer; büyüklük taslayan (Radloff).

ERTİK (MESLEK)

D

DIRAĞMAN = Orakçı (Batı Trakya).

K

KOYMAN = Çoban, koyun güden (El idrâk). Mukaddimetüledep bu sözü *koy* ile *man*'dan yapılmış olduğunu yazar ki *koy* eski Türkçede koyun demektir.

KÖYMEN = Râsıt (Babüs).

T

TUŞMAN = Sofracı, çeşnigir (Bürhanı Katı' tercümesi, cilt 2 sahife 330). Sinop vilâyetinde *Tuşmanlı* adında bir köy vardır.

TÜŞÜMEN = Uygurlarda bir memuriyet (Uygur metinleri).

*
**

EYLEM (Action)

D

DERMEN = Derlenme, toplanma (Ankara yerlileri). «Bu gün bahçede bir dermen yapacağız».

G

GEÇMEN = Alçak gönüllülük gösterme, tevazu' (Gerede, Bolu).

GÖMEN = İğfal etme (Uygur metinleri).

GÜÇMEN = Tevazu' gösterme (Gerede köyleri, Nallıhan).

H

HURUMAN = Çalım satmak, kurumlanmak (Bolu).

HÜMMEN = Düşünme, düşünce «hümmene daldı» (Kula, Yağbasan).

I

ILIKMAN = Gönün akması (Ermenak, Sarı Vadi).

ISSIMAN = Güneş çarpması (Babüs).

K

KARTAMAN = Küstahlık yapma (Kastamonu).

KOLDAMAN = Yardım etme (Çağatay Lûgati).

M

MAN = Yaklaşma, yakınlık (Molla Mehmet).

N

NANAMAN = Geniş göğüslü olma (Pekarskiy).

S

SAVURMAN = Teşebbüs; harmanı yaba ile savurma, altüst etme (Çağatay Lûgati).

SÜDÜMEN = Çalınacak olan südün ekşimesi (Acıgöl, Nevşehir).

*
**

ULAK, HAL

B

BÜTÜMEN = Bütün, tamamiyle (Sinop).

D

DERMEN = Heman, derhal (Radloff).

S

SALDAMAN = Serbestçe (Isparta).

*
**

EDİCİLİK

A

- ALARMAN = Alıcı (Kırgız, Kazak). Cüz karaga iki cüz alarman bar = yüz mala iki yüz alıcı var» demektir. (Abay şiirleri).
- AYAMAN = Koruyucu (Türk Dili).
- AYMAN = Yağma edici; gayri muntazam (Pekarskiy).

B

- BERERMEN = Verici (Kırgız, Kazak).
*Alarmanga altav az
berermenge beşev köp.*
«alıcıya altı az, vericiye beş çok» demektir.
(Abay şiirleri).
- BEZMEN = Korkucu, çekinici (Mukaddimetüledep). Behçetüllûgat bu kelimeye «mahzun» mânâsı vermiştir.

K

- KALTAMAN = Yağma edici, yağmacı (Behçetüllûgat). Bu kelime *kaltaban* diye dahi kullanılır; bu kullanışta mânâ değişir; namussuz ve şaklaban demektir. Kelimeyi Farsça sananlar yanıhıyorlar. Çünkü dilimizde *Kaltak* ve *Kaltıramak* kelimeleri vardır.

ZAMAN

S

- SIKMAN = Üzüm sıkma zamanı (Divan, cilt 1 sahife 370).

T

- TANMAN = Tanlayın, tan vakti (Türk Dili).

KAYNAKLAR

KİTABIN ADI	YAZAN :
Kamusu Türkî	Şemsetdin Sami Bey
Lehceyi Osmanî	Vefik Paşa
Hilyetü'llisan	Cemaletdin İbni Mühenna
(İbni Mühenna Lûgati)	
Elidrâk-li-Lisaniletrâk	Ebu Hayyan-ül-Endelüsi
Kabusname tercemesi	Mercimek Ahmet
Derleme ve Tarama fişleri	

TÜRK DİLİ — Bu kitap Kastamonu Mebusu Sayın Velet Çelebi tarafından yazılmıştır. Kitap sekiz cilttir. Henüz basılmamıştır. Maarif Vekâleti ve Türk Dil Kurumu tarafından el yazısı olarak çoğaltılmıştır.

Kitaptaki kelimeler güvenilebilecek olan eserlerden toplanmış ise de bir takım istikaklar yapılmış olması, işin değerini azaltmaktadır.

Arapça, Farsça, Türkçe kelimeler birbirine karıştırılmış, kelimelerin hangi dilden geldiği gösterilmemiştir.

Kitap yalnız Türkçe kelimeleri alıp ta öbürlerini almasa idi cildleri bu kadar büyümez; fazla olarak değeri artardı. Arapça ve Farsça kelimelerin «Türk Dili» adlı bir kitapta yer bulması doğru olmasa gerektir.

Sayın Velet Çelebinin bir takım el yazması kaynakları vardır; bu kaynaklar yüzünden kitabın «Türkçe kelimeleri toplıyan» parçaları dilimizin ana kaynağı olarak kalacaktır.

Kitaba çok emek çekilmiş olduğu görülmektedir. Bir çok değerli atalar sözü, mısra', beyit gibi şeyler tanık olarak alınmıştır. Dilimizin eski emekçilerinden bulunan Sayın Velet Çelebiye teşekkür etmeği borç bilirim.

Türk Kavimlerinin Etnik Teşkilâtı Hakkında Düşünceler

Yazan: Aristof

182 sahifelik küçük bir eserdir. Petresburg'da 1897 yılında basılmıştır. Pek mühim miktarda Türk Uluslarının oymak, oba adlarını toplamıştır. «Rus İmparatorluğu Coğrafya Cemiyeti» nin bastırıldığı kitaplardandır. Değerlidir.

§

(*L'Origine des Langues*) Birinci Bölüm

Yazan: Hilaire de Barenton

Bu kitap Sümer yazısıyle kelimelerini ve onların Fransızca karşılıklarını gösterir ufak bir ciltten ibarettir. Paris'de 1932 sene-sinde basılmıştır.

§

(*L'Origine des Langues*) İkinci Bölüm

Yazan: Hilaire de Barenton

1933 yılında Paris'te basılmış büyükçe bir cilttir. Kitap, dillerin anası, Sümerce olduğunu göstermeğe çalışır. Bir takım dillerin benzer kelimeleri birbirleriyle karşılaştırılır. Kitap bir çok yönden değerli ise de Doğu dillerini - Türkçe, Farsça, Arapça gibi dilleri - iyi bilmediği için bir takım yanlışlıkları da kucaklamaktadır. Bunlardan bir iki örnek vermeği faydalı buluyorum.

86, 87, 88, 89, 90, 91 inci sahifelerde «ana» demek olan *üm*, *mère*, *mâder* *mana* v. b... kelimelerini karşılaştırır ve Türkçede dahi *ümmü* kelimesini «ana» mânâsına sanarak o yolda bir takım istikaklar yapmağa kalkışır, Türkçemizdeki *ana*, *nine*, *umay* kelimelerini unuttur. Türk lûgati sanarak bir Osmanlıca lûgat kitabından gelişi güzel misal almış olduğu anlaşılıyor.

Yine kitabın 264 üncü sahifesinde Sümerce açmak mânâsına olan *ba*, *be*, *bi*, *pa* hiyeroglifini yazarken buna karşılık olmak üzere

Asurcadan «kapu» demek olan *babu* kelimesini, Arapçadan *bahaş* (*bahş*) 1, Farsçadan *bab*'ı, Türkçeden *behreh* = *behre*'yi alıyor.

Burada yapılmış olan yanlışlıklar pek açıktır. *Bab* kelimesi Farsça değil Arapçadır, Farsçası *der*'dir.

Bahş kelimesi Arapçada ne açmak demektir ne de kapı mânâsındır. *Behre* kelimesinin Türkçe ile hiç bir ilişkisi yoktur. Türkçemizdeki *kapı* kelimesiyle İngilizcedeki *door*, Farsçadaki *der* kelimeleri unutuluyor; yanlışlık bu kadarla kalmıyor; yanlış kelimeler üzerine bir takım mânâlar verilip duruyor.

Kitapta bu gibi yanlışların sayısı yüzleri geçer; bu hal karşısında kitaba çok güvenmek doğru olmasa gerektir.

§

L'origine des Grammaires

Yazan: *Hilaire de Barenton*

1925 yılında Paris'te basılmıştır. Bu da çok güvenmeğe değer bir eser değildir.

§

Evkaf Müzesindeki Kur'an Tercemesi

Türk ve İslâm âsarı Müzesinde 4738 numarada kayıtlı olan bu yazma nüsha 734 hicrîde istinsah edilmiştir. Mütercimi ve terceme tarihi belli değildir. Eserimiz için istifade edilen kelimeler, Evkaf Müzesi Müdürü Abdülkadir Beyin çıkarmış olduğu fişlerden alınmıştır.

§

Uygur metinleri

Yazan: *Radloff. Uigurische Sparachdenkama* ler.

Leningrad, 1928. (Malof tarafından yapılan index'den istifade edilmiştir).

W. Bang, A. Von Gabain. «Anaytischer Index zu den fünf ersten Stücken der türkischen Turfan-Texte.» Berlin 1931 (Uygur metinlerini ihtiva eden beş kitabın analitik index'i).

Şaman duaları: Anuhin

Altay şamanlığına aid maddeler. Leningrad. 1924 (bu kitap hakkında fazla bilgi edinmek isteyenler «Türkiyat Mecmuası» cilt 2, sahife 518-522 ye baksınlar)

§

Kıtasülbeyan

Kütahyalı Abdürrahman Fevzi Efendinin eseridir. 1263 (1847) de telif edilmiş ve 1300 (1882) de İstanbulda Mahmud Bey Matbaasında basılmıştır. Türkçe sarf ve nahv kurallarını öğretir bir kitaptır. Emek çekilmiş bir eserdir. Kendisine güvenilebilir.

§

Divanü Lûgat -it- Türk

Kâşgarlı Mahmudun hicrî 466 da Bağdatta yazdığı eserdir. Bay Kilisli Rifatın eliyle 1917 senesinde İstanbulda Matbaai Âmirede üç cilt olarak basılmıştır. Dilimiz için eşsiz bir kaynaktır. Arapça olan bu ana kitap tarafımdan dilimize çevrilmiştir. Basılmaktadır.

§

Molla Mehmet Efendinin Nogay ve Kumuk dillerinden seçmeler

Eserin üzerinde adı yazılı değildir. Nuğay ve Kunuk Halk edebiyatı nümunelerini içine alan bu eser Molla Mehmed Osmannof tarafından yazılmış ve Petresburg Darülfünunu tarafından 1883 te basılmıştır. Eserimizde bu kitap «Molla Mehmet» adıyla anılmıştır.

§

Yakut Lûgati

Pekarskiynin «Yakut Dili lûgati» Petresburg-Leningrad 1907-1930.

Türk lehçe lûgatleri arasında en mükemmel eser olan «Yakut lûgati» Pekarskiynin yarım asırlık çalışması ve Rus akademisine men-

sup Türkiyatçı âlimlerin yardımıyle vücade getirilmiştir. 1907 de başına başlanmış parça parça neşredilmiştir. Her parça üzerinde 2 - 4 sene çalışılmıştır. En son parçası 1930 da çıkmıştır. Üç ciltlik kitaptır. 3858 sahifeden ibaret olan bu eserde 25 binden fazla kelime vardır. Dil Kurumu bu eseri tercüme ettirmiş ve bastırmaya başlamıştır.

§

Radloff Lûgati

Radloff: «Versuch eines Wörterbuches der Türk-Dialecte», Petresburg 1893 - 1905. Dört ciltlik Türk lehçeleri lûgatidir. Bu da Kurumca terceme ettirilmiştir. Ana kaynaklardandır.

§

Radloff, W. : «Phonetik der nördlichen Türksprachen», Leibzig 1882. Meşhur âlimin tasarladığı «Türk lehçelerinin mukayeseli grammeri» adlı eserin birinci cildini teşkil eder; diğer kısımlarını bitirememiştir.

Büyük Türk Lûgati

Rahmetli Hüseyin Kâzım Beyin eseridir. 1-2 ciltleri basılmıştır, İstanbul 1927-1928. Kurum bu kitabı da bastırmaktadır. Türk diyetlekleri bakımından değeri varsa da bir takım yanlışları vardır; çok güvenilemez.

§

Burhanı Katı tercemesi

Mütercimi Antepli Ahmet Asım Efendi. İlk defa 1214 (1799) da İstanbulda Matbaai Âmirede basılmıştır.

Ettuhfetüzzekiye

Eski yazma bir eserdir. İstanbulda Bayazıt Camii içindeki Veliyyüddin Efendi kütüphanesinde 3092 numaradadır. Müellifi ve telif tarihi belli değildir. Hicrî 8 inci asra aid olduğunu tahmin edebili-

riz. Sekizinci asır Suriye Kıpçaklarının lehçesini göstermesi itibariyle çok mühimdir. Eserde diğer Türk lehçelerindeki «ç» sesi daima «ş» diye yazılmıştır ki bu günkü Orta Asya Kıpçak grubu Kırgız-Kazakların dilindeki hususiyet o zamanda da pek açık olduğunu göstermektedir.

Türk Dil Kurumu kütüphanesindeki fotoğrafla alınmış nüshadan istifade edilmiştir.

§

Çağatay Lûgati

Buharalı Şeyh Süleyman Efendi.

«Lûgati Çağatay ve Türkii Osmanî» si, İstanbul 1298 (1882). Kitapta hayli yanlışlıklar vardır. Çok güvenilmemektedir.

§

Pavet de Courteille: «Dictionnaire Turk - Oriental» Paris, 1871.

§

Kitabı Dede Korkut: İstanbul. Devlet Matbaası 1332 (1914)

§

El İdrâk Haşiyesi

«Kitabülidrâk li - lisaniletrâk» in yazma nüshasının kenarına yazılmış 1531 kelimededen ibarettir. Müellifi belli değildir. Bu kelimeler Sayın Bay Velet Çelebi tarafından istinsah edilerek ayrıca kitap haline getirilmiştir. Türk Dil Kurumu tarafından neşredilmiştir.

§

Abay Şiirleri

Kazak - Kırgız şairlerinden Abay Kunanbayın şiirleri. Taşkente 1922 de basılmıştır (3 üncü basımı).

§

Hind - Avrupa dilleri için

K. Brugmann ve B. Delbrück: *Grundriss der vergleichenden Grammatik der indogermanischen Sprachen*, 9 cilt Strassburg 1893-1916. Hind-Avrupa dillerinin en mükemmel mukayeseli grameridir. Klâsik ekolün şaheseri sayılır.

A. Meillet: *«Introduction à l'étude comparative des langues indo-européennes»* 8 inci tabı Paris 1937. Bu bir ciltlik Fransızca eser, aynı dil grubunun mukayeseli gramerini havidir. Son tabı, müellifin vefatından sonra talebesi ve halefi Emile Benveniste tarafından çıkarıldı.

A. Walde ve J. Pokorny: *«Vergleichendes Wörterbuch der indogermanschen Sprachen»*, 3 cilt Berlin 1926 - 1932. Hind - Avrupa dillerinin en mükemmel ve en yeni mukayeseli sözlüğüdür. Bu eserde, Hind-Avrupa ana dilindeki cezirler mutasavver olarak tesbit edilmiş ve muhtelif Hind - Avrupa dillerindeki müştakları gösterilmiştir.

Fin - Ugur dilleri için

J. Szinnyi: *«Finnisch - ugrische Sprachwissenschaft»* Berlin 1922. Meşhur Macar dilcisi Szinnyi bu kitapta Fin - Ugur dillerinin mukayeseli gramerini yapmıştır.

J. Budenz: *«Magyar - Ugor Összehasonlító Szótár»* Budapest 1873-1881. Bu kitap, Fin-Ugur dillerinin en mükemmel mukayeseli sözlüğüdür.

Samoyet dilleri için

G. N. Prokofiev: *«Yaziki i pismennost Samoedskih i finno-ugorski narodov»* Leningrad - Moskova 1937. Rusça olan bu eser, Şimal Buz Denizi kıyılarında yaşayan Samoyet, Lapon, Ostyak ve Vogul halkının konuştuğu muhtelif dil ve lehçelerin ayrı ayrı gramerlerini tespit etmiştir.

Altay Dilleri İçin

N. N. Poppe: *«Uçebnik Mongolskogo Yazıkı»* Leningrad 1932.

N. N. Poppe : «Buryat - Mongolskoe Yazıkoznanie» Leningrad 1933.

N. N. Poppe : «Materiali dlya isseledovaniye Tungusskogo yazıka» Leningrad 1927.

Yaşayan en meşhur Rus Mongolisti Poppe, bu üç kitapla Mongol - Buryat ve Tonguz dillerinin en yeni gramerlerini meydana koymuştur.

C. de Harlez : «Manuel de la langue Mandschoue» Paris 1884. Mançu dili hakkında en derli toplu kitaptır

G. J. Ramstedt : «Kalmuckisches Wörterbuch», Helsinki 1935. Finlerin yaşayan en meşhur Altaisti olan Ramstedt, bu eseriyle Kalmıkçanın en mükemmel sözlüğünü meydana getirmiştir. Kalmıkça kelimelerin Moğolca nazırları de gösterilmiştir.

Japonca için: G. B. Sansom: «An Historical Grammer of Japanese» Oxford 1928. Japon dilinin tarihini yapan ve gramerini de tarihî bakımdan tetkik eden en mufassal kitaptır.

Kora dili için: A. Eckardt: «Koreanische Konversations-Grammatik» Heidelberg 1923. Bir misyoner tarafından hazırlanmış olmasına rağmen, lengüistik kıymeti olan derli toplu bir eserdir.

G. F. Ramstedt: «A. Korean Grammer» Helsinki 1939. Meşhur Altaistin son eseridir.

Eti Dili için: L. Delaporte : «Grammaire Hittite» Paris 1929. Maruf şarkiyatçı Delaporte tarafından hazırlanan bu gramer, şimdilik Eti dilinin biricik grameridir. (Mukayesesiz).

E. H. Sturtevant : «A. Comparative Grammer of the Hittite Language» Philadelphia 1933. Amerikanın en büyük Hetitoloğu tarafından hazırlanan bu gramer, Eti dilini mukayeseli olarak tetkik eder.

E. H. Sturtevant : «A. Hittite Glossary» Philadelphia 1936. (İkinci tabı). 1939 yılında bir ilâvesi de çıkan bu eser, şimdi elimizde bulunan yegâne Eti sözlüğüdür.

Sumerce İçin : A. Deimel : «Sumerische Grammatik» Roma 1924.
İkinci tabı 1939.

A. Deimel : «Sumerisches Lexikon» Roma 1925 -
1933, 4 cilt.

Bu iki eser, Sümercenin en mükemmel grameri ile en mükemmel sözlüğünü teşkil ederler.

F. Hommel : «The Sumerian Language and its Affinities». İngiliz Royal Asiatic Society'nin mecmuasında (1886, cilt 18) çıkan bu makalede, Hommel, Sümerceyi Türkçe ile karşılaştırmıştır.

YAZANIN ÇIKAN ESERLERİ

- 1 — Bektaşilik ve Edebiyatı.
- 2 — Maraş Tarih ve Coğrafyası.
- 3 — Türk Büyükleri veya Türk Adları.
- 4 — Öğüt.
- 5 — Cönk (birinci defter).
- 6 — Türk Dili Kuralları.
- 7 — Suna ile Çoban.
- 8 — Baş Belâları.

BASILMAKTA OLAN

- 9 — (Divanü Lûgat-it-Türk) tercemesi.

Yanlış — Doğru

Sahife	Satır	Yanlış	Doğru
11	10	Kavmukça	Kalmukça
11	10	bi irne - x	bi irne - w
12	9	minü	minä
12	19	minâ - m	minä - m
25	26	Zerzevat	Zerzavat
27	13	Tıknas	Tıknaz
36	3	ASIMAN	ACIMAN
43	10	köçen adam	göçen adam
45	34	SALDAMAN	SALDIRAMAN